

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No6(3)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 246 sahifa,
9-iyun, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

O'zbek bolalar folklorining etnopsixologik jihatlarini.....	10
<i>Alimbayeva Shaxlo Tursunovna</i>	
The Convergence of Educational Paradigms: Policy Borrowing, Adaptability, and Institutional Reform in Uzbekistan's Modern School System	15
<i>Lola Rakhmonovna Djurakulova, Karina Eduardovna Bushevskaya</i>	
Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarida valeologik kompetensiyalarni rivojlantirish	21
<i>Xudoyberdiyev G'iyosiddin Baxtiyor o'g'li, Mamatqulov Davronbek Abdig'apparovich</i>	
Autizm spektridagi buzilishlarga ega bolalar rivojlanishida STEAM ta'lim texnologiyasining pedagogik ahamiyati.....	25
<i>Ne'matova Hilola Ikrom qizi, Ahmadova Zuhra Adizovna</i>	
Ozodlikdan mahrum qilingan shaxsning jazoni ijro etish muassasasidagi moslashuvining psixologik xususiyatlari	30
<i>Saydullayeva Muxabbat Abdullayevna</i>	
Boshlang'ich sinflarda o'quvchilarning ijodiy qobiliyatini rivojlantirishning pedagogik ahamiyati.....	33
<i>Shodiyeva Gulruh Xayrullayevna, Ergasheva Farog'at</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida gamifikatsion topshiriqlar asosida divergent fikrlashni shakllantirishning didaktik mexanizmlari.....	37
<i>Jalilov Muhammadali Abdumutalibovich, Saloydiov Sevaraxon Mahammadsharif qizi</i>	
Darsdan tashqari mashg'ulotlarda boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy faoliyat tajribasini shakllantirish	41
<i>Sayfiddinova Muxlisa Sayfiddinova</i>	
Harbiy xizmatchilar oilalarida inqirozlarni profilaktika qilishda ijtimoiy-psixologik xizmatlarning o'rni	45
<i>Sh. S. Kurbanova</i>	
Yosh onalarning pedagogik kompetensiyalariga oid ilmiy-nazariy yondashuvlar	49
<i>Yuldasheva Zulayxo Sadullayevna</i>	
Роль нарративно-экспозиционной терапии при работе с детьми, репатрированными из ЗОН вооружённых конфликтов	53
<i>Юлдашев Санжар Рузимуродович</i>	
Boshlang'ich sinf texnologiya darslarida zamonaviy pedagogik texnologiyalar: muammo va uning yechimlari.....	57
<i>Mamatova Karomat Ilhomjonovna</i>	
Bitiruvchi sinf o'quvchilarini kasb-hunarga yo'naltirish jarayonlarida individual yondashuvning ahamiyati ...	61
<i>Asilova Sanobar Xatamboyevna</i>	
Optika bo'limini o'qitishning didaktik asoslari.....	66
<i>Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Shomurodova Maftuna Tolibjon qizi, Rayimova Muazzam Xolbobo qizi</i>	
Bo'lajak informatika o'qituvchilarida kompyuter grafikasiga oid kompetensiyalarni rivojlantirish uchun Gamified Project-Based Learning asosidagi integrativ metodika ishlab chiqish	69
<i>D. Y. Pulatova, G' R. Berdiyev</i>	
Psixologik savodxonlikning o'smirlar akademik savodxonligiga ta'siri.....	76
<i>Fayzullayev Mirzaodil Mirzamurodovich</i>	
Umumiy o'rta ta'lim maktablarida fizika darslarida loyihaviy ta'limni qo'llashning pedagogik asoslari	81
<i>Ismonov Turgunpulat To'liqinovich</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning tabiatga oid kompetensiyalarini rivojlantirishda mashg'ulot, ekskursiya va sayrlardan foydalanish metodikasi.....	84
<i>Maripova N. X.</i>	
Individual yondashuvga asoslangan pedagogik mexanizmlarni amaliyotga joriy etish metodikasi	88
<i>Nurova Malika Abduzairovna</i>	

Communicative Learning as a Basis for Critical Thinking Development	92
<i>Petrosyan Nelya Valerevna, Khalilova Farangiz Khoshimovna</i>	
Nikohdan oldingi hissiy-emotsional kompetentlikni rivojlantirishning ijtimoiy-psixologik omillari	97
<i>Raximova Gulxayo Alisherovna</i>	
Talabalarda chidamkorlikni rivojlantirishning ahamiyati	100
<i>Shaalimov Muxtorsha Atxamovich</i>	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda ertaklar orqali tarbiya berish usullari	105
<i>X. Sh. Ochilova</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarning ijtimoiy kompetensiyasini rivojlantirishda interfaol ta'lim texnologiyalarining samaradorligi	109
<i>Xalilova Dilnoza Furkatovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida kitobxonlik madaniyatini kreativ yondashuvlar asosida shakllantirish imkoniyatlari	112
<i>Xolyigitova Bahoroy Kimsanboyevna</i>	
Bo'lajak buxgalteriya hisobi va audit sohasidagi talabarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishning nazariy asoslari	117
<i>Arziyeva Visola Namozovna</i>	
Boshlang'ich ta'lim mazmunini tizimlashtirishning didaktik va aksiologik tamoyillari	121
<i>Shabbazova Dilfuza Ruzikulovna</i>	
Munis Xorazmiy devonining o'rganilishi va uning tarixiy-etimologik tahlili	125
<i>Sharopova Durdona Azim qizi</i>	
Raqamli texnologiyalar asosida pedagogik kompetensiyalarni takomillashtirish asoslari	129
<i>Tashmatova Gulzoda</i>	
Maktabgacha ta'limda steam yondashuvining didaktik imkoniyatlari	133
<i>To'xtaboyeva Maftunaxon G'aniyevna</i>	
Raqamli pedagogikaning zamonaviy ta'lim rivojlanishidagi o'rni	137
<i>Tojiyeva Asila Abdimannon qizi, Pardayeva Ra'no Eshboyevna</i>	
Talabalar jamoasida uchraydigan nizoli vaziyatlarning diagnostik tahlili	142
<i>Vaxobova Muxtabar Nurmuhimmat qizi</i>	
Kreativ yondashuv asosida talabalarining kasbiy sifatlarini shakllantirish	146
<i>Xolmatova Gulhayo Ulug'bekovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalar tarbiyasining psixologik asoslari	151
<i>Xurvaliyeva Tarmiza Latipovna</i>	
Umumta'lim maktab direktorlarining boshqaruv samaradorligini oshirishda media va axborot savodxonligini rivojlantirish modelini takomillashtirish	156
<i>Abdulxakimova Ziyoda Latibjon qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining darsda muammoli STEAM loyihalarini yaratish ko'nikmalarini rivojlantirish	161
<i>M. S. Achilova</i>	
Optik tushunchalarni shakllantirish metodikasi	165
<i>Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Cho'liyeva Sofiya Sobirjon qizi, Shog'dorova Moxinur Bobomurot qizi</i>	
PHET simulyatsiyalari yordamida optikani o'rgatish	169
<i>Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Toshmirzayeva Buvioysha Panji qizi, Ruziyeva Jasmina Sirojiddin qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilari ijodiy fikrlashini o'ziga xos jihatlari	173
<i>Gafurova Shoxista Erali qizi</i>	
O'zbekiston hududlarida yengil atletika infratuzilmasi va sportchilar tayyorlash tizimini tashkiliy-boshqaruv asoslari	178
<i>Hakimova Mushtariybonu Hamidovna, Tursunpolatova Ziyoda Jahongir qizi</i>	
O'zbekistonda mustaqil fikrlash muammosi bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar tahlili	181
<i>Tursunova Dilbar Zafarovna</i>	

MUNDARIJA	CONTENTS	Methodology for Developing Competencies in Primary Education and the Communicative Analysis of Oral Speech.....	184
		Turumbetova Aygul Yusupbaevna	
		Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini "Tarbiya" darslarida o'quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga o'rgatish metodikasi.....	189
		Ummatkulova Sayyora Shovkatovna	
		Boshlang'ich sinflarda matematika ta'limini tashkil etish.....	191
		Saydullayeva Shabbona Ashraf qizi, Axtamqul Azamqulov, Anvar Yusupov	
		Metakognitiv xabardorlik ko'rsatgichlarining ta'lim shakliga bog'liqligi.....	195
		Ermatova Robiya Bekjonali qizi	
		The Integration of Artificial Intelligence Technologies in Esp Instruction: Enhancing Professional Communicative Competence in Higher Education.....	199
		Ismailova Shaira Ferdausovna	
		Intercultural Communicative Competence in English Language Teaching: Preparing Global Learners	204
		Maqsudova Gulnoz Olimovna	
		Teaching Reading Through Multimodal Texts: Enhancing Comprehension and Engagement in EFL Classrooms.....	208
		Norboyeva Shahnoza Jo'rabek qizi	
		Digital Technologies and Cognitive Competence Development in English Language Teaching.....	212
		Sharipova Muhabbat Erkinovna	
		Raqamli ta'lim muhitida sun'iy intellektga asoslangan elektron o'quv resurslarini loyihalashning konseptual-pedagogik asoslari va didaktik muammolar tahlili.....	216
		Shirinov Feruzjon Shuxratovich, Raxmonov Ziyodillo Xusanovich	
		Boshlang'ich ta'limda timss mezonlari: kontekstli muammolarga yondashuv	222
		Yo'ldoshev Farhodjon Baxtiyor o'g'li	
		O'qituvchilarning qadriyatlari va stressga barqarorlik o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikning psixologik tahlili	227
		Yuldashova Dilafuz Shavkatovna	
		Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini shakllantirish pedagogik muammo sifatida	229
		Safarova Madina Azamat qizi	
		Социально-психологические особенности отношения студентов к использованию искусственного интеллекта chatgpt в образовательной деятельности.....	233
		Аскарлова Гулрух Оринбасаровна	
		Диалог культур в произведениях русскоязычных писателей Узбекистана XXI века	239
		Чернова Татьяна Алексеевна, Отакулов Фолиб	
		Русский язык как пространство межкультурной коммуникации в литературе Узбекистана	242
		Чернова Татьяна Алексеевна, Имамов Жавлонбек, Абдурахмонов Элбек	

BOSHLANG'ICH SINFLARDA MATEMATIKA TA'LIMINI TASHKIL ETISH

Axtamqul Azamqulov

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti
Boshlang'ich ta'lim metodikasi kafedrası
matematika fani o'qituvchisi
ORCID: 0009-0006-2734-8981

Anvar Yusupov

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti
Boshlang'ich ta'lim metodikasi kafedrası
matematika fani o'qituvchisi
ORCID:0009-0000-2980-3198

Saydullayeva Shabbona Ashraf qizi

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti
Boshlang'ich ta'lim metodikasi kafedrası 1-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich sinflarda matematika ta'limini tashkil etishning nazariy va metodik asoslari yoritilgan. Matematikani o'qitish jarayonida darsning tizimli tuzilishi, maqsadi, mazmuni, o'qituvchi va o'quvchi faoliyatining o'zaro bog'liqligi tahlil qilingan. Shuningdek, matematika darsining tarkibiy va funksional elementlari, ularning ta'lim samaradorligini oshirishdagi o'rnini hamda darsni loyihalash, tashkil etish va baholash bosqichlari ko'rib chiqilgan. Maqolada o'quvchilarda matematik bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirish bilan bir qatorda, mantiqiy fikrlash va mustaqil o'quv faoliyatini rivojlantirish masalalariga alohida e'tibor qaratilgan.

Kalit so'zlar: Boshlang'ich ta'lim, matematika ta'limi, matematika darsi, dars tuzilishi, ta'lim mazmuni, pedagogik jarayon, o'quvchi faoliyati, o'qituvchi faoliyati, matematik ko'nikma, mantiqiy fikrlash, ta'lim metodlari, ta'lim samaradorligi, dars maqsadi, funksional elementlar, rivojlantiruvchi ta'lim.

Abstract: This article discusses the theoretical and methodological foundations of organizing mathematics education in primary school. The study analyzes the systematic structure of mathematics lessons, their objectives, content, and the interrelationship between teacher and student activities. Particular attention is paid to the structural and functional components of mathematics lessons, their role in improving educational effectiveness, and the stages of lesson planning, implementation, and assessment. The article emphasizes not only the development of students' mathematical knowledge, skills, and competencies but also the enhancement of logical thinking, problem-solving abilities, and independent learning skills. The findings highlight the importance of a goal-oriented and systematically organized mathematics lesson in achieving high-quality educational outcomes.

Key words: Primary education, mathematics education, mathematics lesson, lesson structure, educational content, pedagogical process, student activity, teacher activity, mathematical skills, logical thinking, teaching methods, educational effectiveness, lesson objectives, functional components, developmental education.

Аннотация: В данной статье рассматриваются теоретические и методические основы организации обучения математике в начальных классах. Проанализированы системная структура урока математики, его цели, содержание, а также взаимосвязь деятельности учителя и учащихся. Особое внимание уделено структурным и функциональным элементам урока математики, их роли в повышении эффективности обучения, а также этапам проектирования, организации и оценивания урока. В статье подчеркивается значимость формирования у учащихся математических знаний, умений и навыков наряду с развитием логического мышления, способности к решению задач и навыков самостоятельной учебной деятельности. Результаты исследования свидетельствуют о важности целенаправленной и системно организованной математической подготовки для достижения качественных образовательных результатов.

Ключевые слова: начальное образование, математическое образование, урок математики, структура урока, содержание образования, педагогический процесс, деятельность учащихся, деятельность учителя, математические умения и навыки, логическое мышление, методы обучения, эффективность образования, цели урока, функциональные элементы, развивающее обучение.

KIRISH

Dars muammosi har bir o'qituvchining diqqatini doimo o'ziga jalb qiladi, chunki dars ta'lim jarayonini tashkil etishning asosiy shakli bo'lib, ta'lim sifati, tarbiya va o'quvchilar shaxsini rivojlantirish bevosita uni qanday tashkil etish va o'tkazishga bog'liqdir. Matematika ta'limi jarayonini takomillashtirish va qayta qurish dars tuzilishidagi o'zgarishlarga olib keladi. Bu jarayondagi asosiy izlanishlar rivojlantiruvchi ta'lim muammolarini hal etishga qaratilgan.

Metodik nuqtai nazardan matematika darsi tizimli namoyon bo'lishning ikki jihatiga ega. Bir tomondan, dars – ta'limni tashkil etish shakli bo'lib, u mazmun, o'zlashtirish usullari va metodlarga bevosita bog'liq emas.

Ikkinchi tomondan, dars – ta'lim jarayonining bir qismi bo'lib, unda mazkur jarayonning mazmun turlari, metodlari, bilimlarni o'zlashtirish bosqichlari, ketma-ketligi va elementlarining o'zaro bog'liqligi namoyon bo'ladi. Shuni ta'kidlash lozimki, birinchi ma'noda dars ta'lim shaklini (lektsiya, amaliy mashg'ulot, seminar, bahs-munozara, frontal, guruhli, individual) tavsiflaydi. Har qanday shaklda ham darsni mustaqil va yaxlit ta'lim jarayoni sifatida tushunish mumkin. Shuning uchun darsni tizim sifatida ko'rib chiqish va uning asosiy elementlarini aniqlashga harakat qilamiz.

Keng ma'noda matematika darsi deganda o'qituvchi va o'quvchi faoliyatining birgalikdagi harakatiga asoslangan, maqsad, mazmun, vosita, shakl va matematika ta'limi metodlarini muayyan jarayonga birlashtiruvchi hamda yosh avlod uchun zarur bo'lgan sifatlarni shakllantirishga qaratilgan tizim tushuniladi.^[1]

Darsni tizim sifatida elementlarga ajratishda quyidagi shartlarni hisobga olish zarur:

- a) elementlarning realligi;
- b) ajratilgan elementlarning zarur va etarli bo'lishi;
- d) elementlarning nisbatan mustaqilligi va o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lishi;
- e) elementlarning o'zaro aloqadorligi va ta'sirchanligi;
- f) vazifalarni bajarishda elementlarning teng ahamiyatga ega bo'lishi;
- g) har bir elementni alohida tavsiflash darsni tizim sifatida to'liq izohlash uchun etarli emasligi.

Darsning elementlari deganda muayyan belgilar asosida ajratilgan va tizim ichida o'zaro bog'liq hamda integratsiyalashgan yaxlit voqelikning nisbatan mustaqil qismlari tushuniladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Matematika darsining metodik tizim sifatidagi tasnifi shunda namoyon bo'ladiki, uning faoliyati dars ishtirokchilari – o'qituvchi va o'quvchi faoliyati natijasida amalga oshadi.^[2] Shuning uchun darsning tuzilishi, amal qilishi va rivojlanishi tizimli va faoliyatli yondashuvlarni bir vaqtning o'zida qo'llashni talab qiladi.

Matematika ta'limining mohiyati ijtimoiy hayotning muayyan vazifalarini bajarishda namoyon bo'lganligi sababli, matematika darsining maqsadi uning asosiy tizim yaratuvchi elementi hisoblanadi. U tizimni tashkil etishning asosiy mezonini va boshlang'ich nuqtasi sifatida qaraladi.

Matematika darsining mavjudligi matematik ta'lim mazmunini belgilaydigan ta'limiy axborot jarayoniga bog'liq. Shuning uchun ta'limiy axborot matematika darsining asosiy elementlaridan biri bo'lib, u o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilishi lozim bo'lgan asosiy materialni tashkil etadi.

Matematika darsining yuzaga kelishi va amal qilishi maqsadga erishish usullari bilan belgilanadi. Ya'ni o'qituvchi va o'quvchining birgalikdagi faoliyati ta'lim vositalari, metodlari va shakllari orqali amalga oshiriladi. Demak, kommunikativ-metodik vositalar ham dars tizimining zaruriy elementlaridan biri hisoblanadi.

Matematika darsi tizim sifatida faqat ma'lum darajada matematik tayyorgarlikka ega bo'lgan o'quvchilar ishtirok etgan va faoliyat ko'rsatgan taqdirdagina mavjud bo'ladi va amal qiladi.^[3] Ya'ni tizim (dars) muayyan o'quvchilar jamoasi uchun tashkil etiladi. Shu sababli o'quvchining faoliyati dars tizimining asosiy elementi hisoblanadi.

Dars tizimi o'qituvchi faoliyati asosida vujudga keladi va amal qiladi. Matematika darsining maqsadiga muvofiq o'qituvchi o'zining metodik faoliyatini tashkil etadi: muayyan axborotga ega bo'ladi, ta'limning metodologik, psixologik-pedagogik va metodik asoslarini biladi, shuningdek, matematika darsini tashkil etish vositalari, metodlari va shakllarini yaxshi o'zlashtirgan bo'ladi. Shuning uchun o'qituvchi faoliyati ham dars tizimining zaruriy elementidir.

Matematika darsining tizim sifatidagi yakuniy maqsadi har bir o'quvchida muayyan matematik bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirishdan iborat bo'lishi kerak. Dars yakunida aniq natija ko'rinishi lozim. Bu natija darsning boshida qo'yilgan maqsaddan farq qilib, o'quvchilarning materialni qay darajada o'zlashtirganini ifodalaydi. Demak, matematika darsi tizimining yakunlovchi elementi uning oxirgi natijasidir.

Bu elementlarning o'zaro bog'liqligi va bir-biriga ta'siri matematika darsining holati va jarayonini baholash uchun zarur va etarli shart hisoblanadi. Ularning kamida bittasini hisobga olmaslik dars tizimining noto'liq tashkil qilinishiga va uning samaradorligi pasayishiga olib keladi.

Maqsadni amalga oshirish jarayonida dars tizimining sub'ektlari – o'quvchi va o'qituvchi hisoblanadi.^[4] Ularning faoliyatida darsning tarkibiy elementlari namoyon bo'lib, funktsional elementlarni tashkil qiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Har bir dars uchun birinchi bosqich – maqsadni belgilash majburiy bo'lib, keyingi bosqichlarni tanlash va tashkil qilishga asos bo'ladi.

Yangi materialni o'rganishga qaratilgan darsning umumiy tuzilishi quyidagicha:

1. Dars maqsadini belgilash.
2. O'qishga ijobiy munosabatni shakllantirish.
3. Yangi material bilan tanishtirish.
4. Yangi materialni mustahkamlash.

Dars tuzilishining tahlili shuni ko'rsatadiki, asosiy rolni dars maqsadi bajaradi. Aynan maqsad dars tuzilishini belgilaydi. Shuning uchun darsga qo'yiladigan asosiy talablardan biri – maqsadga yo'naltirilganlikdir.

Matematika o'qitish metodikasi adabiyotlarida darsning umumiy maqsadini belgilash bo'yicha quyidagi tavsiyalar berilgan:

- avvalo didaktik (ta'limiy) maqsad aniqlanadi;
- keyin tarbiyaviy maqsad;
- so'ngra o'quvchilarni rivojlantirish maqsadi matematik mazmun asosida amalga oshiriladi.

Ta'lim amaliyotida o'qituvchi tomonidan qo'yilgan dars maqsadi o'quvchilar uchun tushunarli bo'lishi shart. Maqsadning aniq va tushunarli bo'lishi o'quvchilarning o'quv faoliyati samaradorligini oshiradi va o'z faoliyat rejasini tezroq shakllantirishga yordam beradi.

Matematika darsining umumiy maqsadi uning mazmuni va tuzilishining yangilanishiga olib keladi.^[5]

Masalan, "X. ismli o'qituvchi kichik yoshdagi o'quvchilar uchun tashkil etilgan darslar tizimida 'O'qishni o'rganish' maqsadida 'Men matematika darslarida qanday o'rganaman' mavzusidagi maxsus darslarni o'tkazadi."

Haftaning bir kunida 4-sinf uchun ikkita matematika darsi rejalashtirilgan. Birinchi darsda tabiiy sonlarni qo'shishning yangi qoidasi tushuntiriladi va uni amalda qo'llash ko'nikmalari shakllantiriladi. Dars oxirida o'quvchilarga darslik matnini o'qish va mashqlarni bajarishdan iborat uy vazifasi beriladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Keyingi darsda esa bu vazifalar o'qituvchi rahbarligida tahlil qilinadi va bajariladi. O'quvchilar avval darslik matnini qayta ko'rib chiqadilar, qoidani takrorlaydilar, so'ng mashqlarni mustaqil bajaradilar.

Matematika darsiga qo'yiladigan ikkinchi muhim talab – dars mazmunining ratsional tuzilishi hisoblanadi.

Matematika darsida asosiy o'rinni matematik mazmun, tushunchalar va mantiqiy munosabatlar egallaydi. Aynan shu mazmun negizida o'quvchilarda uch xil ko'nikma va malakalar shakllanadi:

1. Matematik ko'nikma va malakalar.
2. Fikrlash faoliyati usullari.
3. O'quv faoliyati ko'nikma va malakalari.

Shuning uchun o'quvchilarga faqat matematik faktlarni o'rgatish emas, balki ularda matematik fikrlash usullarini shakllantirish va tafakkurini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Boshlang'ich sinflarda matematika ta'limini samarali tashkil etish ta'lim sifatini oshirishning muhim omillari-dan biri hisoblanadi. Matematika darsi o'quvchilarda nafaqat matematik bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirish, balki mantiqiy fikrlash, tahlil qilish, muammoli vaziyatlarni hal etish hamda mustaqil ta'lim olish kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari matematika darsining maqsad, mazmun, metod, vosita va natija kabi tarkibiy elementlari o'zaro uzviy bog'liqlikda faoliyat ko'rsatishini ko'rsatdi. Darsning samaradorligi avvalo uning aniq maqsad asosida loyihalashtirilishi, o'quvchilarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olgan holda tashkil etilishi hamda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanilishiga bog'liqdir.

Shuningdek, matematika darsining funksional elementlari – loyihalash, tashkilotchilik, kommunikativlik, gnostik faoliyat va korreksiyalash jarayonlari ta'lim jarayonining yaxlit tizim sifatida amalga oshirilishini ta'minlaydi. Mazkur elementlarning uyg'unligi o'quvchilarning bilimlarni puxta o'zlashtirishiga, ularni amaliy faoliyatda qo'llashiga va matematik tafakkurini rivojlantirishga imkon yaratadi.

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinflarda matematika ta'limini zamonaviy talablar asosida tashkil etish o'quvchilarning matematik savodxonligini oshirish, ularning intellektual salohiyatini rivojlantirish hamda keyingi ta'lim bosqichlarida muvaffaqiyatli o'qishi uchun mustahkam zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Bikbayeva N.U., Yangibayeva E.Ya., Kadirova G.A. Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2021.
2. Jumayev M.E. Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish metodikasidan praktikum. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
3. Toshpo'latova M., Haydarova O. Matematika o'qitish metodikasi. – Toshkent: Tafakkur, 2019.
4. Ishmuhamedov R., Yuldashev M. Ta'lim va tarbiyada innovatsion pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Nihol, 2020.
5. Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: Fan, 2018.
6. Tolipov O., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. – Toshkent: Fan, 2017.
7. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi. Boshlang'ich ta'limning davlat ta'lim standarti. – Toshkent, 2023.
8. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ta'lim sohasiga oid farmon va qarorlari to'plami. – Toshkent, 2024.
9. Leontyev A.N. Faoliyat. Ong. Shaxs. – Moskva: Politizdat, 2019.
10. Vygotsky L.S. Thought and Language. – Cambridge: MIT Press, 2012

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №6(3)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.